

Svoboda měl Brežněva zastřelit

S Lubošem Dobrovským o iluzi komunismu, mytí oken a především o tom, proč se Rusko nestalo jeho srdeční záležitostí

JAN HANZLÍK

Z Moskvy sledoval, jak Československo okupují sovětské tanky. O řadu let později je odtud pomáhal dostat. A do Ruska se nakonec vrátil. Lingvista, překladatel, správce skladu, myč oken, náměstek ministra, ministr, kancléř a velvyslanec. Dvacáté století Luboše Dobrovského bylo pestré a divoké. Ostatně sám také není žádný klidás.

Nedávno jsme oslavili další výročí únorového mocenského převratu, jak vzpomínáte na rok 1948?

Jako na vítězství falešné, ale přesto zajímavě znějící iluze o nové sociální spravedlnosti, které moji vrstevníci rychle podléhali. Já jsem měl pocit nedostatečnosti, protože jsem si nebyl jist, jestli ta jejich iluze je dost přesvědčivá a věrohodná. Moje životní zkušenost měla jinou povahu než jejich.

Můžete upřesnit, jak se váš pohled lišil?

Když ve vesnici, kde jsme za války s maminkou a s bráchou bydleli, došlo k osvobození, vlády v obci se ujali lidé, o jejichž aktivitách v době války panovaly velké pochybnosti. Byli to lidé, kteří sluli nedostatečnou pracovitostí, a teď se chopili moci. První, kdo se stal jejich obětí, byli dva lidé, kteří nám za války neuvěřitelně pomáhali přežít jako rodině, jejíž otec byl Žid a byl v koncentračním táboře,

kde také zemřel. Tito noví, rychlokvášení komunisté ve mně nebudili důvěru.

25. února 1948 jsme byli se školou na horách a přijel nás tam navštívit bývalý spolužák, který už studoval v Dijonu, a ten, vzdělán francouzským svobodným tiskem, věděl velmi dobře, co se stalo, a poučil nás. Kromě toho na našem kolínském gymnáziu se pod tlakem nově nastupujícího komunistického režimu rychle vyměnil ředitel. Ten, který měl naši úctu, odešel a nahradil ho někdo, kdo naši úctu neměl. Ze školy musel rychle odejít i doktor Werner, kolínský evangelický farář, který nás učil občanské výchově.

O pár let později jsem navíc slyšel z obžalob všelijakých komunistických funkcionářů tak silnou antisemitskou notu, že mi to také bránilo přijmout tu iluzi, ale zároveň jsem přemýšlel, jak je to možné. Je to snad moje chyba, že tomu nerozumím, že jsem to nepřijal? Byl jsem nedovzdělaný, hloupý. Někteří lidé měli to štěstí, že vyrůs-

tali v rodině, která jim mohla nabídnout jakousi imunitu proti tomu, co přicházelo. Ti, kteří tuto ochranu neměli, snadno podléhali nabídce nového světa, slibující jim: Vy jste ta generace, která to teď vezme do ruky. To bylo velmi svádivé a nemuselo to být pocitováno hned jako nemravnost.

Řada lidí podlehla. Jaký byl váš případ?

Já jsem této iluzi nikdy nepropadl. Někdy v roce 1967, kdy se situace výrazně změnila, jsem pracoval v rádiu, kde okolo mě byli lidé nesmírně zajímaví. Milan Weiner, vedoucí redaktor zahraničněpolitické rubriky, nebo Jiří Dienstbier, oba byli komunisté. A právě těmto lidem se dařilo prosazovat výrazně omezení cenzury. Oni říkali: Pojd' s námi, dokud nebudeš v partaji, tvůj hlas nebude slyšet. Takže já jsem v roce 67 vstoupil do strany nikoliv proto, že bych se s její ideologií ztotožňoval, ale protože se mi zdálo na základě prak-

Luboš Dobrovský jako kancléř Václava Havla na jedné ze služebních cest

Foto: archiv Luboše Dobrovského

tické zkušenosti, že to může dávat smysl.

Vyloučen jste byl už tři roky nato, takže jste se v komunistické straně moc neohřál...

Chtěl jsem tím jen ilustrovat tu dobu jako dobu plnou nejasností, překvapivých zjištění o sobě samém. Nebožtík Milan Šimečka napsal knížku o malých dějinách a to je moc zajímavé čtení. Já jsem nikdy nepropadl opojení z reformního komunismu, měl jsem spíš pocit, že to byla slepá ulička, a dával jsem to zřetelně najevo. Měl jsem příležitost být v Moskvě, když tam byli internováni představitelé KSČ a tohoto státu. Viděl jsem nechutnou scénu, kdy byl oficiálně vítán tehdejší prezident Svoboda, a on

to vítání přijímal, místo toho, aby vytáhl revolver a jako voják zastřelil nejprve Brežněva a pak sebe. Po návratu jsem v rádiu velmi ostře kritizoval všechny, kteří chtěli pokračovat v Dubčekově politice, a dostal jsem se s nimi do sporu a z rádia odešel do redakce Listů.

Rád bych se ještě vrátil do minulosti. Vy jste v rozhlase pracoval od roku 1958, strávil jste tam tedy deset let.

Atmosféra, jak jste před chvílí řekl, se začala uvolňovat v roce 1967, ale co těch předchozích deset let?

Pracoval jsem v zahraničněpolitické rubrice, jejíž šéf Milan Weiner si dovedl vynutit zvláštní, privilegovanou situaci, v níž postupně alespoň

z jednoho zpravodajského pořadu vyřadil cenzuru. To bylo takzvané komentované zpravodajství, které jsme vysílali živě každý večer. Tenkrát byl ředitelem rozhlasu Karel Hoffman, v té době k těmto požadavkům tolerantní, i když posléze se stal ministrem spojů a zcela se změnil. Vládla jakási zvláštní svoboda, jistota, že co napíšete, samozřejmě s jistou opatrností a autocenzurou, se odvysílá. Ovšem stále je potřeba mít na paměti, že to byla doba, kdy každý drobný krůček směřující k uvolnění cenzury jsme považovali za něco víc, než čím ve skutečnosti byl. Situace byla mnohdy absurdní. Když jsem byl třeba jako korespondent vyslán do Severní Koreje, vykárali mě odtamtud s argumentem, že jsem prosazoval politiku mírové-

Alexandr Vondra (vlevo), Luboš Dobrovský a Michael Žantovský na zasedání Občanského fóra v roce 1990

Foto: archiv Luboše Dobrovského

ho soužití, což je nebezpečné. To jsou momenty, které vás přimějí k zamyšlení nad předsudky a floskullemi ideologické povahy, které na vás padají ze všech stran, a ty šoky vám umožní se z těch předsudků aspoň trochu vymaňovat. Chci říct jedno: ta doba byla dobou totalitního mrazení všeho, individuálního myšlení, rozhodování, které nebylo nikdy svobodné. Vždycky jste musel brát v úvahu důsledky svého chování, zvláště v okamžiku, kdy jste zakládal rodinu. Já jsem měl velikou kliku v tom, že můj táta byl Žid nikoliv z povolání, ale od narození a všechny strážně za války byly dány něčím, co se nedalo změnit. Židovství nebylo možno odvolat a stát se něčím jiným. A já jsem to přežil, a tak jsem si říkal, že naši kluci taky přežijí. A přežili to.

Když jste v roce 1967 střídal Jana Petránka na pozici zahraničního zpravodaje v Rusku, co jste

v Moskvě našel. Jaké to bylo setkání?

Já už jsem předtím viděl některá korejská nebo čínská města, takže mě Moskva přece jenom překvapila jistou evropskou uspořádaností. Kromě toho jsem rusista, takže jsem o Rusku něco věděl. Příjemné bylo, že mě můj předchůdce Honza Petránek zavedl do společnosti, která se chovala k režimu podobně, jako jsme se v rádiu chovali k našemu režimu my. Samozřejmě jsme byli zaměstnanci toho režimu, měli jsme o něm jasné představy, znali jsme jeho nebezpečnost, ale zároveň jsme se snažili ukázat, jaké problémy ten režim má. A totéž se pokoušeli dělat ti Rusové, se kterými jsem se v Moskvě potkal. Ta společnost byla zajímavá, vzdělaná, chytrá a plná čtenářů samizdatu, takže jsem tam přečetl kdeco, kdejaké obrazy viděl, s kdejakými lidmi mluvil, na kdejakých večerních setkáních slyšel kdejaké ruské protestsongy a podobné věci.

Měl jsem pocit, že atmosféra v Moskvě má stejné dvě úrovně jako ta pražská, ale daleko výraznější byla prorežimní na oficiálních místech. To bylo nepříjemné. Neuvěřitelná byrokracie, daleko větší omezování svobody, víc policajtů, víc obav z toho, kdo vás uslyší a kdo to půjde někam říct, to vše ještě znásobeno tím, že na velvyslanectví byli někteří lidé, kteří ze své pracovní povinnosti byli pozorní k tomu, jak se kdo chová. Dostalo se mi několika varování od představitelů Státní bezpečnosti, který tam měl svou kancelář, že by nebylo dobré, kdybych se tolik stýkal s kolegy z AFP a od Reutersa, že by to mohlo znamenat můj odchod. Já jsem dal najevo, že holt odejdu, když to bude nutné, ale že se s nimi stýkat nepřestanu, a tím to pominulo.

Zažil jsem tam situace, kdy vyšly Dva tisíce slov Ludvíka Vaculíka, já jsem si je přečetl a byl jsem zklamán, že jsou tak neradikální. Na velvyslanectví přítom vládlo obrovské rozhoř-

čení a zdálo se, že Vaculík bude muset být zastřelen.

Když pak došlo k okupaci Československa, spěchali jsme s jedním kolegou na ambasádu a tam stál na schodech ve vestibulu tiskový rada Verner, v ruce držel učebnici mezinárodního práva a říkal: Kluci, není to agrese! A my jsem ho z těch schodů shodili, načež ho velvyslanec Vladimír Koutský nechal zavřít do sklepa, aby nezlobil.

A co běžní Rusové?

Měl jsem kontakty se spoustou lidí, kteří viděli situaci režimu dokonce ostřeji než já. Práce byla obtížná, ale zajímavá, výlety na Sibiř mi ukázaly Rusko v podobě, v jaké jsem si ho neuměl představit. Bída, lidé, kteří prošli gulagem, ale byli ruskými vlastenci, těžko se to dá krátce popsat. Byla to zkušenost dokazující, že režim je kolos na hliněných nohou, a že kdyby jeho represivní orgány jenom trochu polevily, rozpadl by se. Dokonce když jsem se dostal dál na východ, kam dosahoval vliv japonského obchodu, tak tam i mezi oficiálními funkcionáři existoval odpor vůči Moskvě, která jim bránila navazovat přímé kontakty s Japonskem a zlepšovat si životní úroveň. Ta země byla tenkrát, a je dodnes, velice nehomogenní, po všech stránkách, přírodně, mírou osídlení, ekonomicky, kulturně, zkušenostmi ze světa, vědomím toho, co vlastně jsem a k čemu patřím. Často jde jen o biologickou existenci lidí. Zkušenost to byla obrovská a Rusko se nestalo mou srdeční záležitostí.

Pražské jaro jste zažíval naruby, vlastně v přímém kontaktu s ruskou stranou...

A v přímém konfliktu s ruskou stranou. To byl neustálý shon, neustále mě představitelé oficiálních složek měli k tomu, abych vysvětlil, co se to v Praze děje. Dostávali informace o tom, co já jsem napsal o Rusku a jejich vztahu k pražskému jaru, a byl jsem trvale kritizován. Dodatečně jsem zjistil, že se jednalo o mém vy-

Luboš Dobrovský jako myč oken v 80. letech Foto: archiv Luboše Dobrovského

kázání dávno před srpнем. Bylo to období hlubokého poznávání. Byl jsem tenkrát sice členem komunistické strany, ale všechno, co jsem v Rusku poznával, potvrzovalo mé výhrady.

Byl pro vás 21. srpen překvapením?

To je složité. Já jsem před takovou možností dlouho varoval. A když se 20. srpna vracela moje rodina z dovolené do Moskvy, čekal jsem na ně

na letišti a zahlédl jsem, že přiletělo československé vojenské letadlo a z něj vystoupila skupina vysokých důstojníků. Přitom jsem o podobné návštěvě nic nevěděl. Na velvyslanectví mi řekli, že o ničem nevědí, volal jsem do Prahy, že se chystá cosi nebezpečného, tam mi ale řekli, ať neblázním, že se nic neděje. Dobře jsem věděl, že možnost okupace existuje, a nebyl jsem sám a nebylo to jenom tím, že jsem byl v Rusku. Moment

okupace byl přesto překvapivý. Hodinu po pražské půlnoci mě s touhle novinou probudil kolega od Reutersa. Pokusil jsem se volat Prahu, telefon nefungoval, tak jsem volal kolegovi Fuksovi do Bonnu a tam jsem se překvapivě dovolal. Pak jsem běžel do moskevské pobočky ČTK, kterou vedl jistý Ján Riško, otevřený biľakovec, a ten mi nedovolil použít dálkopis, protože jsem pro něj byl kontrarevolucionář. Informace jsem tedy posílal přes Bonn. Velvyslanec Koutský mi totiž důvěřoval a poskytoval mi informace o tom, co se děje s internovanými, pokud to věděl. Rodina rychle odletěla a mě potom pozvali a sdělili mi, že jsem v Moskvě nežádoucí osobou, a vykážali mě. Na konci prázdnin už jsem byl v Praze.

Pak to šlo ráz na ráz...

Ani ne. Vrátil jsem se do rádia, ale nepohodl jsem se s vedením, neboť jsem odmítl podporovat Dubčeka. Byl jsem příliš blízko tomu, jak v Moskvě ztratil glanc. Odešel jsem do redakce Listů. Ty nám krátce nato zavřeli, tak jsem šel do redakce Plamene, kde jsem vydržel do konce roku 1969. Chvilí jsem byl bez práce, načež jsem nastoupil jako skladník do Památníku písemnictví.

To muselo být v daných podmínkách ideální...

Ideální to nebylo, protože jsem tam vydával hadry uklízečkám, ale na druhou stranu jsem měl na skladě cyklostylový papír a barvy a podobný materiál, s čímž se dalo trochu pracovat. Vydržel jsem tam čtyři a půl roku, pak přišel nový ředitel, se kterým jsme se dostali do konfliktu. Hodil jsem po něm kladivo...

Trefil jste se?

Netrefil jsem se, ale přesto mi nabídl, že bych mohl odejít. Už předtím jsem měl dohodnuto, že bych šel za svými přáteli do Úklidu mýt výlohy. Byla to vybraná společnost. Jaroslav Šedivý, Rudolf Zeman, Pavel Seifter, Miloslav Vlk a další. To bylo dobré období. Svobodnější. Pracovali jsme ve třech,

s Rudou Zemanem a Pavlem Seiftem. Vždycky jsme se rozdělili, dva pracovali a jeden byl doma a něco si dělal. Já třeba Kritický sborník a potom Čtverec. Překlady z polštiny a ruštiny...

Myjete si okna sám?

Samozřejmě, to je velmi jednoduché.

Tak, jak to líčíte, působí vaše dělnická kariéra jako svého druhu romantické období...

Romantické období to nebylo. Bylo to období plné napětí a stresu. Každou chvíli někoho z nás sebrali nebo aspoň pozvali na výslech a občas nás tam nechali přes noc nebo dvě. Z té dnešní vzdálenosti a z určitého ohledu to bylo období velmi zjednodušující svět. Byli jsme my a oni a mezi tím nebylo nic. Naše postoje nás vzájemně sblížovaly. Vedle Petra Uhla mohl sedět Václav Benda a mohli se s námi ostatními dohodnout na společných aktivitách, protože nepřítel byl jasně definovaný. A to sjednocuje a zmírňuje ideové rozpory, které ve společnosti existují. Mimochodem, na tomto principu zakládá stabilitu společnosti dnešní Kreml. Čím výrazněji je Rusko ohroženo ekonomickou nestabilitou, tím otevřeněji je definován vnější nepřítel jako nebezpečí, které má přehlušit obavy z rizik, jež jsou vskutku reálná. Pokud pan prezident Medveděv řekne, že ekonomickou krizí v Rusku způsobili Američané, je jasné, že to má být sjednocující prvek.

Jaký byl průměrný týden signatáře Charty 77?

Dávno před Chartou mě provázelo neprávem přičtené renomé člověka, který ovlivňuje ostatní, takže už tehdy jsem byl pod dozorem. Po Chartě se ten docela klidný život myče oken trochu zkomplikoval. Například mi k běžnému mytí výloh přidali dva hotelové domy, kde bylo asi 2400 oken. Jenom díky pomoci přátel jsem to za dva měsíce zvládl. Policajti se ale rozhodli, že mě zmáknou, a začali chodit po obchodech, kde jsem

myl výlohy a zjišťovali, jestli jsem je umyl zvenku i zevnitř. Došlo to až k obvinění, že jsem účtoval práce, které jsem nevykonal. Jenže my jsme měli limity na práci, protože mzdové fondy byly omezené, a proto jsem měl doma potvrzené doklady, které ukázaly, že jsem vykonal víc práce, než kolik jsem účtoval, takže soudce obvinění překvalifikoval na poškozování plánovaného hospodářství. Odsoudili mě k podmíněnému trestu. Ta doba byla plná stresu, rodina trpěla, ale jakmile začal soud, byla to sranda, protože bylo jasné, že si se mnou neporadí. Přežívali jsme to zejména díky zvláštní síle mojí ženy, která se dovedla dobře vypořádat i s tím, že bylo málo peněz. Dokonce jsme měli trabanta, takže nouzí jsme netrpěli. Dalo se to přežít. Úžasné bylo, že ta doba mi umožnila setkat se s lidmi, se kterými bych se asi jinak nesetkal a kteří pro mě byli obrovským intelektuálním přínosem. Vynikajícím způsobem se ke mně chovali bývalí učitelé z fakulty, kteří podepisovali moje překlady. Obhacovala mě i setkání třeba s Václavem Bendou, se kterým jsme si nebyli názorově blízci. Najednou jsem zjišťoval, že existují jiná intelektuální témata, než jsou ta moje, a musel jsem se s tím vypořádat. Velmi blízci jsme si byli s Jiřím Dienstbierem nebo s Rudolfem Slánským. Bylo to období intenzivního intelektuálního života, samozřejmě vymezeného mantinely, které doba vytvářela, a v pozadí vždy byla obava, aby nedošlo ke zhoršení stavu.

Ten se asi příliš nelepšil...

Vypjatá období jsem zažíval hlavně kolem synů Honzy a Pavla, ale nebylo to jako v koncentráku, holt jsme přežívali. Honzu třeba nevzali na střední školu, odmítl odebrat týdeník Aktuality a oslovovat učitelku soudružko. Jakýsi domovní důvěrník na něj také napsal úžasný posudek. Stálo v něm, že jeho tatínek je nespolehlivý živel, neboť na protest proti bratrské pomoci vyhodil televizor z okna.

A je to pravda?

Ne! To je jako z Rádia Jerevan. Někdo si popletl, že mě vyhodili z rádia, odkud jsem navíc odešel sám. Stalo se z toho ale vyhození televize z okna. Tak absurdní to všechno bylo.

Jak jste se zapojil do vydávání samizdatových Lidových novin?

Můj vztah k Lidovým novinám byl zdrženlivý. Možná jsem byl unavený, ale když se zakládaly a hovořili jsme o tom, Jiří Ruml a Rudolf Zeman byli pro a já s Milanem Jungmannem jsme byli skeptičtí a přeli jsme se, jestli to není marná snaha, jestli to není příliš mnoho energie vydané na něco, co úřady okamžitě zastaví. Oni ale na naše skeptické výhrady nedali a tak vznikly Lidové noviny. Samozřejmě jsme začali spolupracovat taky, můj syn Honza byl v té věci velmi aktivní, s Vladimírem Mlynářem organizovali tisk a podobné věci, a když potom Rumla a Zemana zavřeli, převzali jsme spolu s Dienstbierem redakci, na tu chvíli, než je zase pustili. Pak už jsem se k novinám nevrátil.

Po revoluci vás Jiří Dienstbier přivedl na ministerstvo zahraničí. Ta budova i dnes působí hodně autoritativně, ale tehdy to musel být zámek hrůzy.

To nebyl zámek hrůzy, i když zvláštní to bylo. Tam vládla panika a strach. Pár lidí se netajilo tím, že se nepřizpůsobí, a Dienstbier je okamžitě vystrnadil. Pak tam byla spousta lidí, kteří dávali najevo, že se cítí být do jisté míry osvobozeni tím, co se stalo, a výrazně svou zkušeností prospěli naplnění Dienstbierovy politické představy. Jeho génius byl v tom, že zaměstnancům nabídl šanci. Budete-li loajální k principu, který sem vnáším, budete pokračovat. Nebudete-li, tak raději odejděte hned. Pár lidí odešlo, pár lidí, kteří byli vyhozeni pro svůj reformní komunismus, se vrátilo. Ne vždycky to byl šťastný návrat. Žádný z těch, kteří zůstali, pokud vím, se nezachoval tak, že by Dienstbierovu politiku sabotoval. Já

S ministrem zahraničí Jiřím Dienstbierem, jemuž Luboš Dobrovský dělal na počátku 90. let náměstka i mluvčího

Foto: archiv Luboše Dobrovského

jsem nastoupil na samém začátku a jeden ze základních diplomatických úkolů, které před námi stály, byla snaha dospět ke zrušení smlouvy o pobytu sovětských vojsk a najít cestu, jak je co možná nejrychleji dostat ze země.

Jaroslav Šedivý na ta vyjednávání se sovětskými úředníky a generály vzpomíná i ve své knize Černínský palác v roce nula. Vy jste se jich také aktivně účastnil, jaké jsou vaše vzpomínky?

My jsme věděli, co chceme. Zrušení smlouvy o pobytu a dosažení dohody o co možná nejrychlejším odchodu, přičemž Václav Havel stanovil lhůtu šesti měsíců. Přijela ruská delegace, vedl ji zkušený sovětský diplomat, náměstek ministra zahraničí Ivan Pavlovič Aboimov, a spolu s ním asi půldruhé tuny sovětských generálů. Sedli si a Aboimov přišel s tím, že přijeli, aby prodloužili smlouvu o pobytu sovětských vojsk. My jsme řekli, že jsme je pozvali, abychom tuto smlouvu zrušili. Celý den jsme jednali a bylo to velmi napjaté. Jelikož jsme neměli žádný silový nástroj, jak je odsud dostat, museli jsme najít způsob, jak je přimět k odchodu, aniž by to cítili jako něco zahanbujícího.

Po prvním dnu jsme dospěli k závěru, že naše jednání směřuje ke změně smlouvy a k odchodu vojsk.

Což už byl úspěch...

Oni na to přistoupili, a pak teprve začala vlastní složitá jednání. S Jaroslavem Šedivým jsme té věci dělali diplomaticko-politický servis. Jaroslav byl ten, kdo drží linii, a já hrál tvrdého muže. Moje ruština byla dobrá, takže jsem mohl formulovat ostře, a když oni špatně reagovali, Jaroslav mé formulace zmírňoval. Nakonec jsem i formuloval výstupy pro tisk. Jednání se táhla a Rusové přicházeli s určitými výhradami a tvrdili, že se jim nepodaří stáhnout se ve stanoveném termínu. Naši vojáci jim spočítali, že to možné je, tak přišli s dalším problémem. Při jednání v Moskvě, kde jsem byl s generálem Rudolfem Ducháčkem, zmocněncem pro záležitost pobytu Střední skupiny sovětských vojsk, si mě Aboimov vzal stranou a mezi čtyřma očima mi vysvětlil, že se politicky ocitli v nebezpečné situaci. Armáda totiž nemá vojáky sloužící v Československu kam dát a hrozí, že se vojenské složky postaví proti politikům, pokud budeme trvat na půlročním termínu. Nebyly byty, nebyla kasárna. K nám se navíc připojili Maďaři, připravoval se odchod vojsk

z Německa, kde bylo 300 000 vojáků i s rodinami. Najednou byl prostě velmi vážný, bylo vidět, že si nedělá legraci. Navrhl jsem půlroční odklad s tím, že takové rozhodnutí musí být nějak kompenzováno. Dohodli jsme se, že zajdu za Havlem a požádám ho o souhlas, pokud ovšem dostane žádost o prodloužení od Gorbačova a pokud Rusové nebudou žádat kompenzaci za objekty, které u nás postavili. Aboimov souhlasil, i když na oplátku požadoval, abychom nevybíhali náhradu za škody. To jsem mu samozřejmě neslibil. Šel jsem za Havlem, který byl na večeři U Malířů. Hučel jsem do něj hodinu, podporoval mě generál Ducháček, a Václav nakonec souhlasil. Na Hrad pak přišla oficiální Gorbačovova žádost o prodloužení lhůty odchodu. Tím se problém vyřešil. O hladký odchod se pak velmi zasloužil velitel východní skupiny vojsk, generál Eduard Vorobjov, nesmírně zajímavý chlap, který se skamarádil s Michaelem Kocábem, jednali spolu velmi přátelsky, v čemž spočívala Kocábova pozitivní role v odchodu vojsk. Zařídil dobrou atmosféru. S Vorobjevem jsem se sešel, když už byl poslancem Státní dumy. Jen taktak unikl vojenskému soudu, protože ho ministr obrany Pavel Gračov jmenoval velitelem skupiny, která měla během první čečenské války obsadit Groznyj. On vyslal průzkum a zjistil, že by to byla jatka, a odmítl rozkaz splnit. Odvolali ho a chtěli ho postavit před soud, ale naštěstí pro něj se ukázalo, že měl pravdu. Byla to jatka.

V prosinci 2000 jste na Svobodné Evropě řekl: My jsme se změnilí ve vztahu k Rusku zejména tím, že jsme se stali členskou zemí NATO a přestali být pro Rusko zemí politicky zajímavou.

My jsme se skutečně tenkrát stali pro Rusko zemí politicky nezajímavou, protože oni měli v roce 2000, kdy moc přecházela z Jelcina na Putina, pocit, že se budou muset zaměřit na jiné oblasti, a Putin v tu chvíli ještě nepracoval na koncepci obnovy vnějšího satelitního systému. Měli složitě

vnitřní problémy, které vycházely z dezintegračních tendencí uvnitř Ruské federace, a teprve když se Putinovi velmi nedemokratickými záahami do ruského volebního systému podařilo stabilizovat vertikálu moci tak, že opravdu vycházela jenom z Kremlu a dosahovala do každého subjektu dostatečně autoritativně, začala vznikat ona koncepce obnovy vnějšího zahraničního vlivu. Nejprve obnovu vlivu v systému Společenství nezávislých států, tedy bývalých svazových republik, a když tam se to příliš nezdařilo, začala se koncipovat ona geopoliticky definovaná zahraniční politika, která směřovala k obnově ruského politicko-ekonomicko-bezpečnostního vlivu v Evropě východní a střední. Bylo to v době, kdy probíhala druhá vlna rozšíření Severoatlantické aliance a kdy se začal Kreml zabývat tím, zda odchod Pobaltí do NATO je pro ně ještě přijatelný a zda se NATO příliš nepřibližuje k hranicím Ruské federace. Tam začíná realizace nové koncepce, která vyvrcholila předloňským vystoupením prezidenta Putina na 43. bezpečnostní konferenci v Mnichově, kde dal najevo, že Rusko má nárok na jakési vlivové sféry. Bylo to také v době, kdy po 11. září 2001 sílil americký zájem o středoasijské základny, které měly umožnit aktivity směřující do Iráku, ale také do Afghánistánu a celého tohoto prostoru, neboť bylo zřejmé, že Pákistán není pro zřizování takových základen dostatečně bezpečný. Tam se Rusové najednou – oprávněně – rozhodli, že pokud chtějí zachovat přirozeně imperiální charakter svého státu, je třeba výrazněji se zabývat geopolitickým postavením Ruské federace. A z toho vyplynul i budoucí zájem o střední Evropu, který vyvrcholil výrokem ministra zahraničí Sergeje Lavrova v půlce února tohoto roku v rozhovoru s Karlem Schwarzenbergem. Lavrov se mu pokoušel vnútit tezi, že Česká republika je východoevropským státem, a tudíž státem, který patří do ruského vlivového prostoru. Schwarzenberg na to rea-

Luboš Dobrovský (nar. 1932), vystudoval rusistiku a bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (1955-1960). V letech 1958-68 působil v Československém rozhlasu v Praze jako redaktor, komentátor a zahraniční zpravodaj pro země střední a východní Evropy a Sovětský svaz (1967-68 byl stálým dopisovatelem v Moskvě). Souběžně se věnoval literární činnosti, publikoval periodikách Plamen, Reportér, Literární noviny, 1969 byl redaktorem časopisu Listy, 1969-70 časopisu Plamen. V 70. a 80. letech pracoval v dělnických profesích (do 1974 jako skladník, 1974-88 jako čistí oken, 1988-89 jako topič). Podepsal Chartu 77. V samizdatu spoluredigoval časopis Kritický sborník, podílel se na vydávání samizdatových Lidových novin, přispíval překlady politologických textů z polštiny a ruštiny i vlastními články, jakož i příležitostnými překlady z polské angažované literární tvorby pro samizdatové edice. Od prosince 1989 do ledna 1990 byl mluvčím Občanského fóra, od ledna do června 1990 mluvčím ministerstva zahraničních věcí. Od června do října 1990 náměstkem ministra zahraničních věcí České republiky a od října 1990 do června 1992 ministrem obrany České republiky. Od července 1992 do února 1996 byl vedoucím Kanceláře prezidenta republiky. V letech 1996-2000 byl velvyslancem České republiky v Ruské federaci.

S Karlem Schwarzenbergem mají leccos společného. Oba třeba dělali kancléře Václavu Havlovi.

Foto: archiv Luboše Dobrovského

goval odmítavě, nicméně tento princip zůstává a byl bohužel trochu podpořen i nesmyslným výrokiem viceprezidenta Joea Bidena na 45. bezpečnostní konferenci v Mnichově, kde prohlásil: Škrtněme, co bylo. Ale Rusové neškrtnou, co bylo, protože to naopak budou považovat za souhlas s tím, co učinili a vyslovili. Jestli nedojde k ratifikaci smlouvy o radaru, bude to velké vítězství ruského zájmu o střední Evropu. Každopádně, abych to uzavřel, v roce 2000 jsem měl pravdu, Rusové byli zaujati zejména vnitropolitickou situací.

Je pro nás Rusko v současnosti hrozbou? Máme se ho bát?

Bát se máme vlastní neschopnosti vidět rizika, která plynou z nevojenských součástí ruského zájmu o naše teritorium. To jsou vážná ohrožení. Stejně vážným ohrožením v oblasti vojenské bezpečnosti je naše nevěrohodnost v aktivitách NATO. Bojím se, že NATO, které má tu výhodu, že posiluje euroatlantický princip, bude oslabováno, a to si nesmíme dovolit.

V této souvislosti mi chování některých evropských politiků přijde absurdní. Rizika jsou evidentní a oni je ignorují.

Oni si nejspíš ta rizika uvědomují taky, jen možná hledají jinou cestu, jak jim čelit. Problém třeba u Sarkozyho je, že nemá naši zkušenost, ale to ještě neznamená, že jí nemá brát v úvahu. On je ten, kdo posvětil, spolu s Barrosem, Rusům okupaci Gruzie. Rusové ho podvedli a on neřekl ani slovo. Jak je to možné?

To jsem právě chtěl vědět...

Ovšem, když mluvíme o tom, co nás ohrožuje, tak to není Rusko samo o sobě. Je to neschopnost některých evropských politiků vidět hrozby, o kterých tady hovoříme. Nejednotnost evropské politiky, sledování vlastního prospěchu, jako to dělá třeba Slovensko nebo Maďarsko ve vztahu k dodávkám energetických surovin. Když Putin před dvěma lety

V letech 1996 až 2000 byl Luboš Dobrovský českým velvyslancem v Rusku

Foto: archiv Luboše Dobrovského

pronesl v Mnichově svou studenoválečnickou řeč, byl tam alespoň Karel Schwarzenberg, který Putinův projev označil za soubor argumentů pro co nejrychlejší vybudování protiraketové obrany. Letos už tam nikdo takový nebyl.

Vstoupí-li Ukrajina a Gruzie do NATO, neocitneme se na prahu nového Mnichova?

Nabídnout Gruzii a Ukrajině vstup byla vážná chyba. Nelze ustoupit a zvyšuje to rizika. Gruzie vstoupí do NATO, Rusové se rozhodnou pro vojenskou aktivitu vůči Gruzii, Gruzie požádá o aktivaci článku pět. A bude světová válka? Ne! Nepůjdeme tam, vykašleme se na ně. A to je vážná věc.

Kdysi jste řekl, že způsob, jak Rusku pomoci, je věnovat větší pozornost ruské politické opozici...

Já jsem spíš řekl, že je chyba jednat jen s oficiálním Ruskem. My potřebujeme mít v Rusku spojence, který rozumí našim argumentům, a tím je

ruská opozice. Ovšem Evropská unie nic takového nedělá. Václav Havel se sejde s Garry Kasparovem, proti vůli našeho velvyslance, ale nikdo jiný. Dalším problémem je roztržitost ruské opozice.

Je tedy i jiný způsob, jak s Ruskem jednat?

Je. Takový, jaký my jsme zvolili při jednání o odchodu vojsk. V prvé řadě je nutné jasně pojmenovat situaci. My jsme tenkrát řekli: Vaše vojska musí odejít, protože jsou to okupační vojska. Oni argumentovali smlouvou o pobytu vojsk, která podle nich byla podepsána dobrovolně. To jsme odmítli zase my. Smlouva byla vynucená po příchodu okupačních vojsk a formulovaná vládou, která nebyla svobodná. Jsou to okupační vojska a my je tak vidíme. Přijali to. Namíříte na nás rakety? Slyšeli jste snad od nás, že my je chceme namířit na vás? Ne! Takové jednání není možné. Ano, chceme diskusi, ale ta musí mít určitá pravidla. To jim ale nikdo neřekne. A všichni se snaží Kremlu vlichotit.

pd